

MINIMALNI STANDARDI I KRITERIJI

ZA ODABIR NEVLADINIH ORGANIZACIJA KOJE PRUŽAJU

SMJEŠTAJ I POMOĆ ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA U

BOSNI I HERCEGOVINI

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. SPISAK POJMOVA.....	5
3. PRAVNI OKVIR.....	8
4. ULOGA SIGURNIH KUĆA U SLUČAJEVIMA TRGOVINE LJUDIMA.....	13
5. PROFESIONALNI PRISTUP.....	14
6. OSOBLJE.....	16
7. SMJEŠTAJ.....	18
8. PRIJEM U SKLONIŠTE.....	19
9. HRANA I ODJEĆA.....	21
10. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA.....	21
11. SIGURNOST.....	23
12. PSIHOSOCIJALNA PODRŠKA.....	24
13. AKTIVNOSTI.....	24
14. DISCIPLINA I PONAŠANJE KORISNIKA.....	25
15. PRIPREMA PLANA REHABILITACIJE.....	25
16. OBRAZOVANJE.....	26
17. PRAVNA PODRŠKA.....	27
18. DOSIJE KORISNIKA.....	28
19. PRIPREME ZA OTPUST IZ SKLONIŠTA.....	28
20. REPATRIJACIJA STRANACA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA.....	29

1. UVOD

U Bosni i Hercegovini u posljednjoj deceniji broj žrtava trgovine ljudima iz godine u godinu se povećavao. Pružanje kvalitetnih usluga i holistički pristup postaje jedan od najvažnijih segmenata borbe protiv trgovine ljudima kojem se treba posvetiti posebna pažnja jer kada se žrtvama trgovine ljudima pruži sva neophodna pomoć i siguran smještaj one se osjećaju sigurno i to povećava mogućnost saradnje sa agencijama za provođenje zakona kada je u pitanju istraživanje i procesuiranje slučajeva trgovine ljudima.

Pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini regulisano je Zakonom o strancima (“Službeni glasnik BiH” broj: 88/15), Pravilnikom o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (“Službeni glasnik BiH” broj: 79/16) i Pravilima o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, broj: 66/07) koja se naslanjaju na međunarodne standarde. U skladu sa navedenim dokumentima osoba za koju postoje osnovi sumnje da se radi o žrtvi trgovine ljudima, smješta se u sklonište radi pružanja pomoći i zaštite, te radi sprječavanja njenog daljeg iskorištavanja ili zlostavljanja.

U proteklim godinama Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine su bila dva glavna tijela odgovorna za osiguravanje pomoći za žrtve trgovine ljudima, na način da su osiguravali sredstava za nevladine organizacije koje pružaju pomoć i smještaj žrtvama trgovine ljudima. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je osiguravalo sredstva za zbrinjavanje žrtava trgovine ljudima, državljana Bosne i Hercegovine, dok je Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine osiguravalo sredstva za zbrinjavanje stranaca žrtava trgovine ljudima. Sredstva su se dodjeljivala na osnovu raspisanih javnih poziva nevladnim organizacijama koje imaju sigurne kuće i koje osiguravaju direktnu podršku žrtvama trgovine ljudima.

Izvještaji o stanju u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, koje svake godine objavljuje Ministarstvo sigurnosti/ Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije ukazuju da je posljednjih par godina došlo do znatnih promjena u pogledu broja žrtava trgovine ljudima, odnosno izvještaji pokazuju da imamo mnogo više registrovanih bh državljana koji su žrtve trgovine ljudima, u odnosu na strance žrtve trgovine ljudima. Takva situacija je dovela do toga da sredstva kojima raspolaze Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine nisu više dovoljna za smještaj i pomoć tim žrtvama, dok s druge strane sredstva koja ima Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine za smještaj i zbrinjavanje stranaca žrtava trgovine ljudima svake godine u velikoj mjeri ostaju neiskorišćena.

Da bi se premostili ovi problemi i da bi se adekvatno zbrinule sve žrtve trgovine ljudima Ministarstvo sigurnosti BiH je iniciralo da se sredstva koja posjeduju oba ministarstva objedine i da se formira jedan fond iz kojeg će se osiguravati pomoć za sve žrtve trgovine ljudima. U maju 2020. godine, gore navedena ministarstva su potpisala „*Sporazum o udruživanju i načinu realizacije sredstava za nevladine organizacije koje zbrinjavaju žrtve trgovine ljudima u budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine*“. Sporazumom je definisano da će se sredstva planirana u budžetu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine udružiti sa sredstvima planiranim u budžetu Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Dakle, navedena sredstava će od 2021. godine biti planirana u okviru Budžeta Ministarstava sigurnosti Bosne i Hercegovine, te će Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima putem Javnog poziva, provoditi proceduru odabira nevladinih organizacija koje imaju

kapacitete za pomoć i smještaj žrtava trgovine ljudima i obračunavati finansijska sredstva koja se trebaju dodjeliti nevladinim organizacijama u skladu sa potpisanim Protokolom između Ministarstva bezbjednosti BiH i NVO-a.

Uzimajući u obzir da je jedan od glavnih ciljeva Konvencije Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima zaštita ljudskih prava žrtava trgovanja ljudima, kroz osmišljavanje sveobuhvatnog okvira za pružanje zaštite i pomoći žrtvama i svjedocima došlo se na ideju da se prije raspisivanja Javnog poziva za dodjelu sredstava izradi dokument „*Minimalni standardi i kriteriji za odabir nevladinih organizacija koje pružaju smještaj i pomoć žrtvama trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*“ (U daljem tekstu: Minimalni standardi). Minimalni standardi bi uveliko pomogli kako nevladinim organizacijama tako i predstvincima bh institucija prilikom odabira i potpisivanja sporazuma sa istim.

Osnovna svrha dokumenta je da se postave osnove za pomoć žrtvama trgovine ljudima te pruži neophodna pomoć prilikom identifikacije, smještaja u sklonište te boravka u istom. Zamisao je da dokument treba da predstavi osnovu za nevladine organizacije koje pružaju pomoć i smještaj žrtvama trgovine ljudima te da se istovremeno uzimaju u obzir i poštuju osnovna ljudska prava te važeći domaći i međunarodni pravni okvir kao i podzakonski akti koji regulišu ovu oblast u Bosni i Hercegovini. Dakle sama svrha dokumenta je da se unaprijedi pomoć i zaštita žrtava trgovine ljudima u samim skloništima kojima upravljuju nevladine organizacije.

Jedan od prvih koraka koji treba preduzeti kada su u pitanju žrtve trgovine ljudima pored same identifikacije je i smještaj istih u odgovarajuće ustanove/skloništa a kako bi se obezbjedila njihova sigurnost, te kako bi se zaštitili od trgovaca i svakog njihovog uticaja na buduće procese koji mogu uslijediti nakon što se završi sa identifikacijom.

Opšti je stav da je u procesu zbrinjavanja i pružanja pomoći žrtava period od prvih mjesec dana ključan. Taj period se zove period refleksije i to je vrijeme kada žrtva trgovine ljudima uz svu neophodnu pomoć koja se odnosi na smještaj, zdravstvenu pomoć, psihološku, treba da odluči da li će da sarađuje sa agencijama za sprovođenje zakona. Upravo iz navedenog razloga svrha Minimalnih standarda je da njihovim propisivanjem država unaprijed identificuje i procjeni sposobnost nevladinih organizacija koje mogu učesvovati u pružanju pomoći žrtvama trgovine ljudima. Nevladine organizacije koje upravljaju sigurnim kućama u koje se smještaju žrtve trgovine ljudima sve svoje aktivnosti moraju uskladiti sa domaćim i međunarodnim pravnim aktima koji regulišu oblast borbe protiv trgovine ljudima. Sigurne kuće i osoblje zaposleno u istim a koje pružaju pomoć i smještaj žrtvama trgovine ljudima trebaju dokazati svoju sposobnost i kompetentost na osnovu kojih mogu da rade sa žrtvama trgovine ljudima. Takođe, moraju uskladiti svoje procedure i interne dokumente u skladu sa domaćim i međunarodnim standardima. Minimalni standardi imaju za cilj da unaprijede kvalitet usluga koje se pružaju žrtvama trgovine ljudima a sve sa ciljem kako bi žrtve dobile visokokvalitetnu pomoć u skloništima u kojima borave.

Svi izrazi u Minimalnim standardima dani u jednom gramatičkom rodu bez diskriminacije se odnose i na muškarce i na žene.

2. SPISAK POJMOVA

Osnovni pojmovi preuzeti su iz međunarodnih propisa koje je u svoj pravni sistem preuzela Bosna i Hercegovina, a većina zakona u Bosni i Hercegovini u dobroj mjeri je harmonizirana sa ovim međunarodnim izvorima.

Trgovina ljudima: Najobuhvatnija definicija trgovine ljudima sadržana je u Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, član 3(a) pratećeg Protokola o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima (u dalnjem tekstu: Protokol iz Palerma), naročito ženama i djecom, koji trgovinu ljudima definiše:

a. „*Trgovina ljudima*” znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje osoba putem prijetnje ili upotrebe sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane ili zloupotrebe, zloupotrebe vlasti ili položaja ugroženosti ili davanja ili primanja novčane naknade ili drugih povlastica, kako bi se postigao pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja. Eksploracijom obuhvata, u najmanju ruku, iskorištavanje prostituisanja drugih ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, ropski položaj ili uklanjanje organa;

b. Lični pristanak žrtve trgovine na namjeravanu eksploraciju, propisanu alinejom (a) ovog člana, irelevantan je kada je upotrijebljeno bilo koje od sredstava navedenih u alineji (a);

c. Vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje djeteta u cilju iskorištavanja, smatra se „trgovinom ljudima” čak i kada ne uključuje bilo koje od sredstava navedenih u alineji (a) ovog člana;

d. „Dijete” znači bilo koja osoba mlađa od osamnaest godina.

Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima također definiše trgovinu ljudima te u potpunosti ugrađuje definiciju, kako je propisana Protokolom iz Palerma. Međutim, Konvencija Vijeća Evrope jasno prihvata da se „unutrašnja trgovina” može pojaviti na teritoriji samo jedne države i da žrtve mogu biti građani te države. Ovom definicijom također se predviđa da trgovina ljudima ne mora biti vezana za organizovani kriminal.

Žrtva trgovine ljudima: Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima definiše „žrtvu trgovine ljudima” kao svako fizičko lice koje je postalo predmet trgovine ljudima, kako je precizirano u članu 4. Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

Prisilni rad djece: Konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR-a), br. 29, koja je usvojena 1930. godine, u članu 2(1) definiše prisilni rad kao „svaki rad ili uslugu koja se od neke osobe zahtijeva pod prijetnjom bilo kakve kazne i za što se ta osoba nije ponudila dobrovoljno.”

Štetni rad djece: U pogledu dječijeg rada Konvencija o pravima djeteta zalaže se za: zaštitu djece od ekonomske eksploracije, te učešća u radu koji se smatra po njih štetnim, kao i onom koji ometa njihovu edukaciju ili je štetan za dječije zdravlje, te njihov fizički, mentalni, duhovni i socijalni razvoj (čl. 32). Od važnijih instrumenata koje je Organizacija Ujedinjenih naroda donijela u vezi sa borbotom protiv dječijeg rada ističemo Deklaraciju o pravima djeteta iz 1959. godine, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima; Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine. Također, Evropska socijalna povelja iz 1961. obavezuje države članice na uspostavljanje dobnog minimuma od 15 godina za prijem u zaposlenje, uz izuzetak preporučljivog lakšeg rada koji ne šteti zdravlju, moralu ili obrazovanju djece (čl. 7. st. 1.). Vodeći računa o opasnosti, odnosno štetnosti po

zdravlje pojedinih zanimanja, za mogućnost njihovog obavljanja može se uspostaviti viša dobna granica (čl. 7. st. 2.).

Dijete - ova definicija sadržana je u članu 4. Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima u kojoj se utvrđuje: *(d) Dijete znači osoba ispod osamnaest godina starosti.*

Djeca bez pratnje (ili „djeca i maloljetne osobe bez pratnje“) su djeca koja su odvojena od oba roditelja i drugih srodnika i o kojima se ne stara punoljetna osoba koja je prema zakonu ili običaju odgovorna za staranje o djetetu.

Djeca odvojena od roditelja su djeca koja su odvojena od oba roditelja ili od svog zakonskog ili uobičajenog primarnog staratelja, ali ne obavezno i od drugih srodnika. Stoga se ovaj pojam može odnositi na djecu koja su u pratnji drugih punoljetnih članova porodice.

Određivanje najboljeg interesa djeteta je pojam koji se odnosi na službeni postupak sa striktnim procesnim garancijama u okviru kojeg se određuje najbolji interes djeteta u vezi sa naročito važnim odlukama koje se tiču djeteta. Takav postupak treba omogućiti adekvatno učešće djeteta bez diskriminacije, kao i učešće donosilaca odluka koji su stručni u raznim oblastima i u okviru postupka je potrebno izbalansirati sve relevantne faktore da bi se procijenila najbolja opcija.

Procjena najboljeg interesa djeteta je procjena koju provode službenici koji poduzimaju određene radnje u pogledu djeteta, osim u situaciji u kojoj je potrebno provesti postupak određivanja najboljeg interesa djeteta. Procjenom najboljeg interesa se obezbjeđuje da se poduzetom radnjom u obzir uzimaju prije svega najbolji interesi djeteta. Procjena se može uraditi samostalno ili u konsultacijama službenika koji posjeduju potrebnu stručnost sa drugim osobama i ona zahtjeva učešće djeteta.

Nadležne institucije predstavljaju sve državne, entetske, kantonalne i općinske organe u BiH koji imaju zakonom propisane nadležnosti da koordiniraju ili provode aktivnosti na prevenciji i suzbijanju trgovine ljudima, odnosno nadležni su za pružanje pomoći i zaštite.

Specijalizovane organizacije su registrovana udruženja ili fondacije (nevladine organizacije) s kapacitetom za identifikaciju, zaštitu i pružanje pomoći žrtvama i svjedocima žrtava, a koje su zaključile protokole o saradnji u aktivnostima u vezi sa borbotom protiv trgovine ljudima s nadležnim institucijama ili su članovi/ice koordinacionih timova u BiH.

Diskriminacija je svako pravljenje razlike ili nejednakog postupanja, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva) u odnosu na osobe ili grupe kao i na članove njihove porodice, ili osobe u vezi s njima, na otvoren ili prikriven način, a koji se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnom ili etičkom porijeklu i pripadnosti, jeziku, vjerskom ili političkom ubjedjenju, spolu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju i bilo kojim drugim ličnim svojstvima.

Eksploracija predstavlja iskorištavanje drugih putem prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prinudnog rada ili pružanja usluga, prinudnog prosaćenja, ropstva ili postupaka sličnih ropstvu, služenje pod prinudom ili uklanjanje organa, prinudni brak i svako drugo djelovanje naneseno prinudom i iskorištavanjem drugih.

Samoidentifikacija podrazumijeva situaciju u kojoj je svaka osoba pojašnjavala oblike eksploracije kojima je bila izložena tokom određenog perioda, a na osnovu kojih će nadležni službenik ili ovlaštena osoba procijeniti da li se radi o potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima.

Identifikacija je proces kroz koji obučene osobe i kvalifikovani stručnjaci (policija, inspekcija rada, granična policija, Služba za poslove sa strancima, ambasade, konzulati itd.) u saradnji sa specijalizovanim nevladinim organizacijama: 1. poduzimaju mere kako bi se otkrili slučajevi trgovine ljudima na mjestima gdje se različite faze trgovine ljudima obično odvijaju (vrbovanje, prijevoz, smještaj, eksploatacija itd.) ili nakon bjekstva od trgovaca; 2. prikupljaju informacije u vezi sa slučajevima trgovine ljudima bilo od samih žrtava, ili od drugih izvora koji posjeduju informacije o nezakonitim radnjama počinjenim nad žrtvom; 3. vrše analize dobijenih informacija i porede karakteristike pojedinačnih slučajeva sa postojećim indikatorima trgovine ljudima; 4. zaključuju da li je osoba žrtva trgovine ljudima i omogućavaju dobijanje neophodne pomoći i zaštite.

Potencijalna žrtva trgovine ljudima je svaka fizička osoba za koju se pretpostavlja da je žrtva trgovine ljudima, iako nije identifikovana od pravosudnih organa, do okončanja postupka identifikacije ili je odbila da bude formalno identifikovana kao takva.

Informisani pristanak potencijalne i identifikovane žrtve trgovine ljudima podrazumijeva da je žrtva dobila sve relevantne informacije koje se tiču njenih prava u svim fazama zaštite - od identifikacije do repatrijacije, prije nego što je pristala da nešto dobrovoljno učini. Informisani pristanak potencijalne i identifikovane žrtve trgovine ljudima je ključni preduslov za provođenje svih aktivnosti predviđenih Minimalnim standardima.

Referalni mehanizam - formalni ili neformalni mehanizam koji uključuje praktičare ili stručno osoblje iz različitih disciplina i/ili agencija i organizacija, koji ima za cilj da identificuje, procijeni te pruži pomoć i tretman onim osobama koje pokazuju znake da su potencijalne ili su već identifikovane žrtve trgovine ljudima.

Referal - uključuje osobe koje su upućene na učešće u programima koje provodi više agencija ili drugih aktera i koje pokazuju primjetno ponašanje koje ukazuje na to da su potencijalne ili su identifikovane žrtve trgovine ljudima. Referali također uključuju osobe koje program uputi u neku agenciju, instituciju, organizaciju, ili ih uputi stručnom osoblju na intervenciju ili pružanje drugog oblika podrške, nakon stručne procjene rizika, ugroženosti ili zaštitnih faktora te osobe.

Period refleksije je vrijeme određeno za oporavak i razmišljanje koje traje 30 dana tokom kojeg žrtva trgovine ljudima treba da se oporavi i osloboди uticaja trgovaca ljudima i doneše informisanu odluku da sarađuje sa nadležnim organima. Tokom ovog perioda žrtvu nije dozvoljeno protjerivati iz zemlje, a država je dužna da joj obezbedi podršku i pomoć za žrtve trgovine ljudima.

Reintegracija podrazumijeva naknadno obavljanje ili dopunjavanje nečega što je pojedincu ili nekoj društvenoj grupi bilo bitno ili im je nedostajalo, a što je presudno utjecalo na nastanak neželjene pojave, u ovom slučaju trgovine žrtvom. Reintegracija dakle predstavlja sveobuhvatan proces koji uključuje proces rehabilitacije, repatrijacije i resocijalizacije.

Repatrijacija podrazumijeva proces povratka stranca žrtve trgovine ljudima u zemlju porijekla.

3. PRAVNI OKVIR

Pravni okvir u Bosni i Hercegovini

Zaštita žrtava trgovine ljudima je mnogostrana i kompleksna, ali se uopšteno može podijeliti na dvije vrste: krivičnopravna zaštita i građanskopravna zaštita. Prema svim dosadašnjim ocjenama i pokazateljima pravni okvir za zaštitu žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini se kontinuirano nadograđuje kroz sistem koordinacije aktivnosti nadležnih institucija koji se implementira na osnovu Strategije suprotstavljanje trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020-2023 i kroz donošenje akcionalih planova od strane nadležnih institucija. Osnovni oblici zaštite ostvaruju se primjenom više propisa usvojenih od strane državnih, entitetskih, kantonalnih i vlasti Brčko distrikta u Bosni i Hercegovini koje imaju podijeljenu nadležnost kada je u pitanju odgovornost za obezbjeđenje različitih oblika podrške za žrtve trgovine ljudima.

- a) Strategija za suprotstavljanje trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020-2023** je polazna osnova za izradu MS jer sadrži principe koji kao i međunarodni standardi naglašavaju obavezu nadležnih vlasti u Bosni i Hercegovini koje se odnose na poštivanje ljudskih prava žrtava. Osnovni princip odnosi se na nediskriminaciju i obezbjeđenje učešća žrtava u postupku identifikacije i zaštite. Strategijom se predviđa jačanje odgovornosti nadležnih institucija, primjena interdisciplinarnog i multisektorskog pristupa, poštivanje principa najboljeg interesa djeteta i primjena rodno zasnovanog pristupa. Isto tako, naglašava se poštivanje principa uključivanja šire društvene zajednice te obezbjeđivanje održivosti akcija i korištenje prednosti međunarodne i regionalne saradnje.
- b) Zakon o strancima** na osnovu kojeg je usvojen **Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima** također sadrži osnove koje se odnose na zaštitu stranih državljanina koji mogu biti u riziku od trgovine ljudima u okviru kojih su utvrđena pravila i standardi postupanja kao i druga pitanja u vezi sa prihvatom, oporavkom i povratkom stranaca žrtava trgovine ljudima
- c) Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine** su okvirni dokument razvijen na nivou Bosne i Hercegovine. Ovim pravilima se utvrđuju načela i zajednički standardi rada koji se odnose na postupak identifikacije, organizaciju zaštite i pomoći, primarnu i sekundarnu prevenciju i ostale aktivnosti u vezi sa zaštitom i pružanjem pomoći žrtvama trgovine ljudima i svjedocima žrtvama trgovine ljudima državljanima BiH, a koja su namijenjeni svim nadležnim institucijama u BiH i ovlaštenim organizacijama uključenim u sistem podrške za žrtve. Ova pravila se također naslanjaju na međunarodne standarde, ali ih je potrebno i dalje u kontinuitetu unapređivati.
- d) Krivični zakoni** primjenjuju se na nivou Bosne i Hercegovine, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i predstavljaju **osnov za kažnjavanje počinitelja**. Svi ovi zakoni, u skladu sa podjelom zakonodavne nadležnosti u krivičnopravnoj materiji između države Bosne i Hercegovine i njenih entiteta, propisuju krivično djelo trgovine ljudima. Zakonima o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH razvijena su i pravila krivičnog postupka tj. zakoni o krivičnom postupku po kojima su dužni postupati općinski, odnosno osnovni sudovi, kantonalni, odnosno okružni sudovi i Apelacioni sud Brčko distrikta BiH, Vrhovni sud FBiH, Vrhovni sud RS i Sud Bosne i Hercegovine, te tužilac i drugi učesnici u krivičnom postupku kada postupaju u krivičnim stvarima koje se odnose između ostalog i na počinjenje krivičnih djela trgovine ljudima.

e) Zakoni o obligacionim odnosima Federacije BiH i Republike Srpske regulišu ostvarivanje obećanja u građanskim parnicama, a obećanje se reguliše i u okviru krivičnog postupka. U bh. pravnom sistemu važnu ulogu imaju i zakoni koji se odnose na oduzimanje imovinske koristi pribavljeni krivičnim djelom.

f) Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije i Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH imaju posebno značaj u generalnoj zaštiti prava žrtva. Ovi zakoni se posebno odnose na organizovani kriminal, što je jedna od čestih situacija kod činjenja krivičnih djela koja se vežu za trgovinu ljudima.

g) Zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske štite se prava djece. Među žrtvama često su djeca koja mogu biti ujedno i maloljetni počinitelji krivičnih djela tako da je važno uzeti u obzir i način postupanja prema njima.

h) Zakoni o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka usvojeni su na nivou Bosne i Hercegovine, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske a njima su uređene mјere koje obezbjeđuju zaštitu svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u postupcima koje vode sudovi i tužilaštva u Bosni i Hercegovini i primjenjuju se na žrtve - svjedoke trgovine ljudima.

i) Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima posebno je važan u krivičnim postupcima. Odredbe ovog zakona se primjenjuju samo ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno ili ako međunarodni ugovor ne postoji.

j) Zakonima o radu na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine regulisano je zapošljavanje. Zakoni o radu propisuju preduslove kojima se zabranjuje radna eksploatacija, što je posebno važno kada su u pitanju djeца, odnosno domaći državlјani. Važnu ulogu imaju i inspekcije rada koje su zadužene za nadzor i obezbjeđivanje pravilne primjene zakona o radu. Treba napomenuti da inspektorati rada još uvijek nisu adekvatno uključeni u referalni mehanizam za suzbijanje trgovine ljudima. Također, nedostaje jasnija definicija šta se smatra dječijim radom, odnosno koji poslovi mogu biti povjereni djeci a da ne ugrožavaju njihov razvoj.

k) Zakoni o zapošljavanju stranaca Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH regulišu zapošljavanje stranaca i važni su u procesu pružanja podrške žrtvama koje su stranci ili su osobe bez državljanstva. Za podršku žrtvama posebno je važan Zakon o strancima BiH koji reguliše pitanja u vezi sa legalnim i ilegalnim boravkom stranaca potencijalnih žrtava.

l) Zakonima iz oblasti zdravstvene zaštite na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine uređuju se pitanja koja su važna za ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i pružanje zdravstvenih usluga žrtvama trgovine ljudima.

lj) Zakoni iz oblasti socijalne zaštite posebno su važni kada su u pitanju djeца i njihova zaštita i osobe koje su ranjivije u odnosu na druge kategorije građana. Oblast socijalne zaštite je regulisana zakonima na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s tim da se u Federaciji Bosne i Hercegovine ove oblasti regulišu i kantonalnim zakonima, a ovdje izdvajamo i zakone koji uređuju porodična stanja a to su porodični zakoni Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

m) Zakoni iz oblasti obrazovanja usvojeni su na nivou Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s tim da se u Federaciji Bosne i Hercegovine ove oblasti regulišu i kantonalnim zakonima. Ovi zakoni posebno su važni za djecu, ali i za odrasle osobe kada je u pitanju dopunsko obrazovanje.

n) Zakonima o besplatnoj pravnoj pomoći definisan je način ostvarivanja ovog prava. Ovi zakoni doneseni su na nivou Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i kantona u Federaciji BiH.

Međunarodni propisi i drugi relevantni izvori

Od suštinske je važnosti da ljudska prava budu u središtu svih mjera koje se poduzimaju u cilju sprečavanja i zaustavljanja trgovine ljudima te da one ne smiju negativno utjecati na ljudska prava i dostojanstvo ličnosti, a posebno na prava onih koji su žrtve trgovine ljudima.

Zbog toga su važno polazište u izradi Minimalnih standarda međunarodni ugovori koji Bosnu i Hercegovinu obavezuju da unaprijedi i uskladi zakonski i administrativni okvir koji zabranjuje trgovinu ljudima i zahtijeva da kao država članica Ujedinjenih naroda (u dalnjem tekstu: UN) efikasnije kažnjava počinioce i štiti prava žrtava trgovine ljudima (u dalnjem tekstu: žrtve). Istovjetan odnos imaju i tijela Evropske unije (u dalnjem tekstu: EU) i Vijeća Evrope (u dalnjem tekstu: VE).

a) Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama najvažniji je izvor koji sadrži opšte standarde koji se odnose na efektivno poštivanje i zaštitu ljudskih prava najranjivijih grupa među koje spadaju i žrtve trgovine ljudima, što je kasnije praktično potvrđeno u Presudama Evropskog suda za ljudska prava.

b) Evropski sud za ljudska prava (u dalnjem tekstu: ECHR) potvrđio je u svojoj Presudi iz 2010. godine da trgovina ljudima potпадa pod odredbe člana 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama tj. *da zabrana ropstva, služenje pod prinudom i prisilni rad obavezuju države u pogledu poštivanja ljudskih prava, kao i da usvoje i primjenjuju zakone koji su adekvatni da bi obezbijedili praktičnu i djelotvornu zaštitu prava žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima.*

ECHR stavlja naglasak na zaštitu prava ovih žrtava te ukazuje na to da su obaveze država proširene na ispravnu identifikaciju osoba kao žrtava i njihovo upućivanje u institucije radi primanja pomoći i zaštite. Isti pristup je potvrđen i u nedavnoj presudi (2017) ECHR u predmetu Chowdury i drugi protiv Grčke. U ovoj istorijski važnoj presudi ECHR je naglasio da obaveza zaštite žrtava trgovine ljudima obuhvata i njihovu identifikaciju od strane kvalifikovanih profesionalnih lica i pružanje pomoći radi njihovog oporavka.

c) Proces pridruživanja Evropskoj uniji je proces koji zahtijeva više aktivnosti nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini koje se mogu povezati i sa aktivnostima suzbijanja trgovine ljudima, kako je to i naznačeno u **Analitičkom mišljenju Evropske komisije za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji za 2019. godinu**. U ovom mišljenju se navodi da je Bosna i Hercegovina zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, seksualne eksploracije, radne eksploracije i prisilnih brakova, te da su (...) *što se tiče prevencije, potrebni značajni napor da se sprijeći trgovina djecom, između ostalog i kroz proaktivnu ulogu socijalnih službi. Reintegracija djece žrtava u njihove porodice zahtijeva pažljivo praćenje kako bi se spriječila ponovna viktimizacija. Posebno je naglašeno da Bosna i Hercegovina mora razviti sveobuhvatan, multidisciplinarni i na žrtve orijentiran pristup kako bi se bolje identifikovale i zaštitile žrtve, posebno djeca. Međunarodna*

saradnja bi takođe trebala biti pojačana posebno aktivnjim korištenjem zajedničkih istražnih timova i zajedničkih operacija.

d) Direktive Evropske unije (u dalnjem tekstu: EU) u procesu euroatlanskih integracija Bosne i Hercegovine imaju ključan značaj u kreiranju MS za podršku žrtavama, posebno sljedeće:

- ✓ Direktiva 2011/93/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. 12. 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječije pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP,
- ✓ Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. 10. 2012. o uspostavljanju minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP,
- ✓ Smjernice Odbora ministara Vijeća Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci (2010).

e) Ekspertna grupa za borbu protiv trgovine ljudima Vijeća Evrope (u dalnjem tekstu: GRETA) kao stručno tijelo je u svojim Preporukama u drugom Izvještaju u vezi sa primjenom Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini (GRETA (2016) i usvojenim Preporukama CP (2017) 27 u vezi sa primjenom Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, naglasila sljedeće:

„U pogledu identifikacije žrtava, GRETA-u brine to što se postojećim sistemom u Bosni i Hercegovini rizikuje da značajan broj žrtava ostane neidentifikovan zbog veze između identifikacije i pokretanja krivičnih postupaka za krivična djela trgovine ljudima. Sukob nadležnosti između organa za provođenje zakona na državnom i entitetskom nivou stvara dodatne prepreke za identifikaciju žrtava i otežava njihov pristup pomoći. GRETA smatra da vlast treba da uvede mehanizam za upućivanje na državnom nivou, kojim bi se definisale uloge i procedure svih osoba i nadležnih NVO koje mogu doći u kontakt sa žrtvom i obezbijedilo da svi relevantni akteri usvoje proaktivniji pristup u identifikaciji mogućih žrtava.“

f) UN Komitet za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, u svojim Zaključnim zapažanjima o Trećem periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine vlastima u Bosni i Hercegovini (2019) naglasio je svoju zabrinutost u vezi sa činjenicom da su migranti, posebno djeca migranata, izloženi riziku trgovine ljudima te tražio poduzimanje efikasnijih mjera za zaštitu potencijalnih žrtava koje su migranti. Također je specijalni izvjestilac UN za ljudska prava migranata, koji je posjetio Bosnu i Hercegovinu u oktobru 2019. godine, istakao da postoji nedostatak alternativnih smještajnih objekata za djecu bez pratnje i žrtve eksplotacije i nasilja, te da identifikovanje ovih ranjivih grupa treba biti poboljšano.

g) UN Vijeće za ljudska prava po osnovu III ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini iz 2019. godine u okviru zaključnih zapažanja preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini da poduzmu konkretnije mjere u realizaciji strateškog dokumenta za borbu protiv trgovine ljudima i obezbijede pružanje potrebne pomoći žrtvama, posebno djeci, te da generalno pojačaju aktivnosti na realizaciji svih preventivnih mjera.

h) UN Komitet za ljudska prava u svojim zaključnim zapažanjima iz 2018. godine po osnovu Trećeg periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o implementaciji Pakta o građanskim i političkim pravima preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini da kreiraju mјere za suzbijanje prakse ugovorenih brakova u romskoj populaciji, poboljšaju istrage o ovom fenomenu od strane tužilaca i policijskih agencija. U Zaključnim zapažanjima ukazuje se na neefikasnost mehanizma upućivanja za žrtve, na probleme u pristupu svim oblicima obeštećenja za žrtve, uključujući kompenzaciju, skloništa i usluge savjetovanja, koje ne treba da zavise od završetka krivičnog postupka. Naglašena je potreba za obezbjeđivanjem

dovoljnih sredstava za pomoć i usluge rehabilitacije žrtvama te generalno neophodnost efikasnije implementacije strateških dokumenata i efektivnije obuke za uključene stručnjake.

i) UN Komitet za eliminisanje diskriminacije žena (**CEDAW**) u okviru Zaključnih razmatranja o VI periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine po Konvenciji o zabrani diskriminacije žena iz 2019. godine, preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini efikasniju primjenu strateškog dokumenta za borbu protiv trgovine ljudima, obezbjeđivanje dovoljno sredstava za njihovu implementaciju, te poboljšanje referalnog mehanizma za žrtve, obezbjeđivanje primjene Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima Bosne i Hercegovine državljana Bosne i Hercegovine od strane pravosuđa i policije, na nivou države, entiteta, distrikta i kantona; preporučuje unapređenje obrazovnih i ekonomskih prilika za žene, djevojke/čice i njihove porodice, posebno među romskom zajednicom, obezbjeđenje adekvatnog finansiranja postojeće dežurne linije kojom upravljaju organizacije civilnog društva, povećanje kapaciteta skloništa i sigurnih kuća za žrtve, povećanjem finansijske podrške organizacijama civilnog društva koje vode takva skloništa te obezbjeđenje odgovarajućih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa centrima za socijalni rad, između ostalog, traženjem međunarodne pomoći ako je to moguće i smanjenjem potražnje prostitucije.

j) UN Komitet za prava djeteta u okviru Zaključnih zapažanja o IV i V periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine po Konvenciji o pravima djeteta i pratećim protokolima iz 2019. godine izražava zabrinutost zbog niske stope krivičnih gonjenja i osuđujućih presuda za trgovinu djecom i iskorištavanje djece. Komitet je za naredni period uputio sljedeće preporuke: efikasnije provođenje strategije i plana za borbu protiv trgovine ljudima i obezbjeđenje dovoljnog budžeta, preporučuju da centri za edukaciju sudija i tužilaca i druge institucije na nivou države, distrikta i kantona, provedu edukaciju za sudije i tužioce *o strogoj primjeni krivičnih zakona i najboljem interesu djeteta u pravnom postupku u slučaju trgovine, prisilnog prosjačenja i prisilnog braka djece, da bi se osiguralo da počiniovi takvih krivičnih djela budu krivično gonjeni i adekvatno kažnjeni na svim nivoima nadležnosti;* dalje se preporučuje pojačana obuka službenika agencija za provođenje zakona na svim nivoima za istragu svih slučajeva trgovine djecom, sprečavanje seksualnog iskorištavanja djece, jačanje programa širenja svijesti i podsticanje programa u zajednici koji imaju za cilj prevenciju i odgovor na slučajeve trgovine djecom, uz poseban fokus na romsku djecu.

k) Odjel za nadgledanje i borbu protiv trgovine ljudima američkog State Departmenta u svom Izvještaju o trgovini ljudima u BiH naveo je da Bosna i Hercegovina ostaje u statusu „*Nadzorna lista 2*“ treću godinu te je uputio nadležnim vlastima sljedeće preporuke prema prioritetima:

„Energično provoditi istrage, krivično goniti i osuditi počinitelje djela trgovine ljudima, kao i saučesnike među službenim osobama, i izricati kazne koje odgovaraju težini krivičnog djela; provesti zakon prema kojem je zabranjeno kažnjavati žrtve za nezakonita djela koja su žrtve počinile kao direktnu posljedicu podvrgavanja trgovini ljudima, posebno žrtve trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prisilnog prosjačenja i prisiljavanja na činjenje krivičnih djela; obučiti službenike koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama u oblasti identifikacije i upućivanja žrtava i povećati proaktivna nastojanja u pravcu identifikovanja žrtve; dodjeliti dovoljna sredstva za skloništa koja vode nevladine organizacije i izraditi politike finansiranja prema kojima će se efikasno dodjeliti dovoljna sredstva za pomoć žrtvama; unaprijediti saradnju i koordinaciju među akterima na državnom i nižim nivoima, uključujući i dodjelu adekvatnih resursa i imenovanje predstavnika u Udarnu grupu za borbu protiv trgovine ljudima; formalno razdvojiti procedure identifikovanja i službene dodjele statusa žrtve od saradnje žrtve u istrazi i krivičnom postupku; povećati kapacitete institucija za provedbu zakona i organizovati više obuka potrebnih za istraživanje složenih predmeta; obučiti sudije kako bi shvatile težinu djela trgovine ljudima prilikom izricanja presuda i tužioce i sudije upoznati s pitanjem sekundarne traume i pristupima usmjerenim na žrtvu; standardizirati usluge pomoći žrtvama u

cijeloj zemlji, kao i mogućnost pristupa uslugama pomoći i podršku izvan sigurnih kuća i specijalizirane usluge pomoći, muškarcima žrtvama trgovine ljudima; uključiti romske zajednice u procese odlučivanja o mjerama zaštite žrtava.“

I) **Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima** u svojoj izjavi o utjecaju krize COVID-19 na trgovinu ljudima upozorio je na zabrinjavajuće stanje koje zahtijeva **hitne i ciljane akcije, jer zdravstvena i ekonomска kriza prijeti da postane i kriza trgovine ljudima**, koja će se zbog ranjivosti intenzivirati u narednom periodu.

4. ULOGA SIGURNIH KUĆA U SLUČAJEVIMA TRGOVINE LJUDIMA

Uloga i položaj nevladinih organizacija koje upravljaju sigurnim kućama za smještaj žrtava trgovine ljudima u prevenciji i zaštiti žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini

Uloga nevladinih organizacija koje upravljaju sigurnim kućama za smještaj žrtava trgovine ljudima u prevenciji i zaštiti žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini veoma je značajna sa aspekta osiguravanja direktnе pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima, kao i zagovaranja za unapređenje sistema zaštite i rehabilitacije.

Kontinuiranim radom nevladine organizacije doprinijele su prepoznavanju žrtava trgovine ljudima kao ranjive kategorije. Učinjeni napor rezultovali su uspostavljanjem uspješne saradnje između vladinog i nevladinog sektora. Danas partnerski odnos između nevladinih organizacija koje upravljaju sigurnim kućama za smještaj žrtava trgovine ljudima i institucija sistema predstavlja primjer uspješnog partnerstva mješovitog sistema zaštite žrtava trgovine ljudima kojim su položaji subjekata zaštite određeni i definisani, te daju zadovoljavajuće rezultate u pružanju zbrinjavanja, pomoći, podrške i zaštite žrtava. Žrtve trgovine ljudima ispoljavaju različite posljedice na individualnom, emocionalnom, ponašajnom i socijalnom nivou, a što zavisi od niza faktora (intenziteta, trajanja i vrste eksploracije kojoj su bile izložene, kapaciteta ličnosti i socijalne podrške koju žrtva ima i dr). Zbog neizostavnih posljedica po žrtvi, nužno je postojanje specijaliziranih servisa i tretmana koji se provode u okviru sigurnih kuća - skloništa za žrtve trgovine ljudima. Shodno navedenom nevladine organizacije imaju niz odgovornosti u aktivnostima i procedurama otkrivanja, identifikacije, pomoći, rehabilitacije i ostalim intervencijama u radu sa žrtvama trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, kao i prilikom komunikacije i razmjene informacija sa ostalim nadležnim institucijama tokom ovog procesa.

Sigurne kuće za zaštitu i pomoć žrtvama trgovine ljudima

Osnovni cilj sigurne kuće je fizička zaštita i sigurnost žrtava trgovine ljudima, ali i niz drugih usluga koje će im pomoći u njihovoј rehabilitaciji i resocijalizaciji, što će ih u konačnici osnažiti da se odupru eksploraciji, te počnu donositi odluke koje će im pomoći u realizaciji budućeg kvalitetnijeg života. Smještaj u sigurnu kuću vrši se na osnovu naloga tužilaštva, centra za socijalni rad, te Službe za poslove sa strancima ukoliko su u pitanju stranci žrtve trgovine ljudima. Sve usluge koje nude sigurne kuće su besplatne za žrtve trgovine ljudima. Žrtva se smješta u sklonište u trajanju od najmanje 30 dana što je zakonski period refleksije za žrtve trgovine ljudima. Po isteku perioda refleksije, asistencija i boravak u

sigurnoj kući će se nastaviti u skladu s individualnim planom reintegracije koji se priprema za svaku pojedinačnu žrtvu. U cilju osiguranja posebne zaštite i pomoći žrtvi trgovine u vezi s prihvatom, oporavkom i povratkom, žrtvi trgovine ljudima koja je smještena u sigurnu kuću se osigurava:

- a) adekvatan i siguran smještaj,
- b) logistička podrška (hrana, napitci, odjeća, obuća kao i lična higijenska sredstva),
- c) pristup hitnoj medicinskoj zaštiti,
- d) psihološka pomoć,
- e) informisanje o pravnom statusu,
- f) pravna pomoć u postupku ostvarivanja statusnih pitanja,
- g) pristup tržištu rada,
- h) pristup profesionalnoj obuci i edukaciji,
- i) informisanje o mogućnostima i postupku repatrijacije i povratka,
- j) kontinuirani kontakti i komunikacija sa institucijama,
- k) informisanje o načinu pristupa diplomatsko - konzularnim predstavništvima države porijekla ili države uobičajenog boravka.

5. PROFESIONALNI PRISTUP

Nevladine organizacije koje upravljaju sigurnim kućama za smještaj žrtava trgovine ljudima svoj rad moraju bazirati na sljedećim standardima:

1. Kvalitet usluga

Usluge moraju biti jednako dostupne svim korisnicima smještenim u sklonište. Prije svakog prijema žrtve u sigurnu kuću, treba provjeriti da li je sigurna kuća u mogućnosti da u skladu sa Minimalnim standardima zadovolji sve potrebe korisnika.

2. Povjerljivost

Treba osigurati da sve informacije koje su dostavljene ne smiju se podjeliti sa trećom stranom bez znanja korisnika i bez njenog prethodnog pristanka u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka („Službeni glasnik BiH”, br: 49/06, 76/11 i 89/11).

3. Kulturalno - osjetljivi pristup

Neophodno je aktivno promovisati jednakopravnost, čime bi se osiguralo da se korisnici tretiraju fer i dostojanstveno na bazi njihovih individualnih potreba sa punim razumijevanjem njihovog pola, rase, etničkog, vjerskog ili nacionalnog porijekla, seksualnog opredjeljenja i godina. Usluge bi trebale biti raznolike, inkluzivne i fleksibilne kako bi se udovoljilo individualnim potrebama korisnika.

4. Osnažujući pristup

Potrebno je podržavati korisnike da bi ponovo stekli povjerenje u njihovu vlastitu mogućnost da kontrolišu svoj život, jer je to jako važan korak prema smanjenju njihove ugroženosti i prevenciji da ponovo postanu žrtve trgovine ljudima.

5. Pristup zasnovan na sigurnosti

Prioritet se mora staviti na sigurnost korisnika, osoblja i volontera a kroz usvajanje i dosljednu primjenu adekvatnih politika i procedura i monitoringa implementacije kroz sve aktivnosti koje se provode.

6. Rodno osjetljivi pristup

Mora biti prepoznato da su potrebe žena, muškaraca, djevojčica i dječaka različite te ih treba tretirati sa jednakom pažnjom. Takođe uticaji trgovine ljudima mogu biti različiti što zavisi o polu žrtava i o vrsti eksploatacije. Pružanje podrške prema žrtvi trgovine se vrši na način koji u obzir uzima specifične potrebe osobe i prilagođen je da na najbolji način odgovori na iste.

7. Holistički pristup i pristup usmјeren na žrtvu

Potrebno je težiti pružanju cijelovite podrške žrtvama trgovine ljudima uzimajući u obzir sve individualne aspekte. Podrška koja se pruža žrtvama je cijelovita i uzima u obzir individualne aspekte potreba osoba kojoj se pruža.

8. Pristup zasnovan na ljudskim pravima

Niti jedan oblik podrške ne smije zavisiti niti biti uslovljen saradnjom žrtve sa agencijama za provođenje zakona nego treba biti zasnovan na sporazumnoj osnovi s ciljem poštovanja ljudskog dostojanstva i promovisanja prava žrtava.

9. Multisektoralni i multidisciplinarni pristup

Veoma je važno uspostaviti multisektoralni i multidisciplinarni pristup i saradnju sa državnim institucijama, te agencijama za provedbu zakona na način da se poštuju korisnici usluga. Potrebno je sarađivati na način da se osigura da žrtve trgovine ljudima imaju pristup svojim pravima uključujući pristup hitnoj medicinskoj zaštiti, pravnoj pomoći, te psihosocijalnoj pomoći.

10. Profesionalne granice

Potrebno je imati na umu da su žrtve trgovine ljudima ugrožene osobe te njihova ugroženost ne treba biti očita. Potrebno je dakle uspostaviti politike i procedure koje postavljaju ograničenja za sigurno, prihvatljivo i efikasno ponašanje osoblja. Odnosi između osoblja i žrtava koji se temelje na zdravim

granicama su ključan korak u održavanju emocionalne sigurnosti kako osoblja tako i žrtava. Prelazak tih granica može dovesti do situacije da se žrtve osjećaju izdano.

6. OSOBLJE

Standard

Menadžment organizacije osigurava funkcionisanje sigurne kuće u skladu sa domaćim i međunarodnim pravnim dokumentima a u svrhu zaštite žrtava trgovine ljudima. Voditelj skloništa je stalno zaposlena osoba koja rukovodi skloništem i osobljem zaposlenim u istom.

Kriteriji

1. Nevladine organizacije moraju osigurati da svi zaposleni uključujući i volontere moraju proći određene obuke koje odnose na postupanje sa žrtvama i biti sposobljeni za rad sa žrtvama trgovine ljudima.
2. Nevladine organizacije moraju zapošljavati osoblje koje ima odgovarajuću stručnu spremu i kvalifikacije koje su potrebne za rad u samom skloništu, a kako bi se osigurao najbolji kvalitet usluge koja se pruža žrtvama trgovine ljudima.
3. Veoma je važno da osoblje koje radi sa žrtvama trgovine ljudima da nije krivično kažnjavano. Upravo iz ovog razloga neophodno je da zaposleni u sigurnim kućama dostave uvjerenje o nekažnjavanju i nevođenju krivičnog postupka a koje se deponuje u personalni dosije zaposlenog.
4. Osoblje koje radi sa žrtvama ne smije praviti diskriminaciju prema žrtvama na osnovu pola, rase, etničkog, vjerskog ili nacionalnog porijekla, seksualnog opredjeljenja, godina ili neke druge pripadnosti.
5. Svaka sigurna kuća osim stalno zaposlenog osoblja koje je neophodno za funkcionisanje iste treba da ima zaključene ugovore o pružanju usluga sa sljedećom vrstom osoblja u skladu sa potrebama žrtava:
 - a) psiholog;
 - b) pravnik;
 - c) socijalni radnik;
 - d) medicinska sestra.
 - e) tehnički kordinator.
6. Za obavljanje poslova održavanja skloništa potrebno je imati domara ili zaključiti ugovor o povremenim poslovima sa istim.
7. Za obezbeđenje redovnih obroka korisnika potrebno je imati stalno zaposlenu kuharicu/ domaćicu, koja će pripremati sedmični meni koji kalorijskom i nutritivnom vrijednošću ima biti prilagođen potrebama korisnika.
8. Korisno je da sklonište ima osobu za čišćenje i održavanje ali je potrebno i da korisnici budu uključeni u redovno održavanje higijene privatnih prostora i zajedničkih prostorija skloništa, a u skladu

sa svojim uzrastom i sposobnosti. Ovo može biti i dio radne terapije, korak u integrisanje u redovne životne tokove.

9. Osoblje treba da bude upoznato sa:

- a) ciljevima i uslugama, te načinom njihovog postizanja;
- b) njihovom ulogom u organizaciji;
- c) organizacionom politikom i procedurama;
- d) organizacionom pristupu;
- e) internom i eksternom podrškom koja im je na raspolaganju.

10. Sigurne kuće koje vrše smještaj djece žrtava trgovine ljudima trebaju imati najmanje dvije odgajateljice po smjeni tokom 24 sata.

11. Radno vrijeme sigurne kuće mora biti dvadeset i četiri sata i sedam dana sedmično (24/7) i mora se omogućiti pristup pravnim savjetnicima, ljekarima, predstavnicima agenija za sprovođenje zakona.

12. Ukoliko je lokacija sigurne kuće na ruralnom području potrebno je obezbjediti vozilo za transport.

13. Članovi osoblja sigurne kuće trebaju potpisati i poštovati kodeks ponašanja koji treba biti kreiran od strane nevladine organizacije koja upravlja skloništem a koji obezbeđuje sigurnost, kredibilitet i poštovanje ljudskih prava.

14. Osoblje koje radi sa žrtvama trgovine ljudima treba da vodi računa da ne nanose dodatnu štetu žrtvama i da budu svjesni da informacije koje dobivaju o slučaju moraju biti zasnovane na povjerenju između njih i žrtava.

15. Kako bi zaštitili prava, sigurnost i zdravlje žrtava trgovine ljudima nevladine organizacije treba da razviju i uspostave određene interne procedure. One se odnose na:

- a) dječiju zaštitu;
- b) otkrivanje i povjerljivost;
- c) jednakost, raznolikost i nediskriminacija;
- d) zaštitu podataka;
- e) upućivanje i pristup odgovarajućim zdravstvenim uslugama;
- f) zdravlje, sigurnost i upravljanje rizikom;
- g) politiku rada;
- h) profesionalne granice;
- i) zaštita ranjivih odraslih osoba;
- j) zapošljavanje osoblja;
- k) podrška, nadzor i razvoj osoblja;
- l) politika upravljanja stresom.

16. Osoblje sigurne kuće kontinuirano treba da prolazi sve vrste obuka koje se odnose na postupanje sa žrtvama trgovine ljudima te da na taj način unaprijeđuje svoje znanje i vještine.

7. SMJEŠTAJ

Standard

Svaka nevladina organizacija u sklopu koje egzistira sigurna kuća treba da ispunи sve osnovne uslove i potrebe korisnika, nezavisno o kapacitetu i vrsti skloništa, odnosno mora da pruži siguran smještaj i osnovne usluge kada je isti u pitanju.

Kriteriji

1. Osnovni set usluga koje je svaka nevladina organizacija dužna pružiti svakoj potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima zbrinutoj u skloništu su: siguran smještaj i zbrinjavanje, redovni i vanredni dnevni obroci u skladu s propisanim nutritivnim vrijednostima, osnovna odjeća, obuća i higijenske potrepštine neophodne tokom zbrinjavanja, osnovne i po potrebi specijalističke medicinske usluge, uključujući moguću hospitalizaciju, psihosocijalna pomoć i savjetovanje, pravno savjetovanje/pravna pomoć i usluge reintegracije (rehabilitacija, repatrijacija i resocijalizacija). Takođe bi trebalo odvojiti prostor za smještaj odraslih i djece, osim u slučajevima kada su djeca u pratnji roditelja.

2. Sklonište treba da ima prostorije za

- a) prihvat;
- b) zajednički boravak tj. dnevne aktivnosti;
- c) spavaonice;
- d) kuhinju te trpezariju;
- e) sanitarno higijenski blok;
- f) prostoriju za savjetovanje;
- g) prostor za rekreativne aktivnosti;
- h) prostorije za radne terapijske;
- i) ostavu;
- j) radnu prostoriju za stručne i druge radnike.

3. Svaka soba u kojoj boravi žrtva trgovine ljudima treba da ima dovoljno prostora i svjetlosti, poseban krevet i ormar za odjeću.

4. Sobe u kojima je smješteno više lica moraju biti dovoljno prostrane da osiguravaju svakom korisniku skloništa najmanje četiri kvadratna metra prostora, odnosno najmanje deset kubnih metara prostora. Sobe u kojima je smješteno po jedno lice moraju imati površinu od najmanje sedam metara kvadratnih.

5. Dijete žrtva ne može biti smješteno u sobu za spavanje sa punoljetnim osobama koje nisu porodično vezane za njih, osim ukoliko to nije u suprotnosti sa njegovim najboljim interesom.

6. Prostorije u kojima boravi osoblje moraju biti odvojene od prostorija predviđenih za smještaj žrtava.

7. Potrebno je da u sigurnoj kući/ skloništu postoje interne procedure o samom skloništu. Prava i obaveze trebaju biti definisani kako za žrtve, tako i za osoblje zaposleno u skloništu i biti jasno istaknuta na vidljivom mjestu u skloništu. Sve žrtve trgovine ljudima zbrinute u skloništu, kao i svo zaposleno osoblje, moraju poštovati kućni red i pravila ponašanja.

8. Za smještanje žrtve u sklonište, nadležno tjelo mora se pripremiti i dostaviti skloništu zahtjev za smještaj žrtve u sklonište te dokaz o imenovanju staratelja u posebnom slučaju, za slučajeve kada se

radi o djetetu žrtvi kojem je neophodno imenovati privremenog staratelja, ili kada se radi o punoljetnoj žrtvi kojoj je potreban staratelj po bilo kojem osnovu. Kada djetetu nije potrebno imenovati staratelja, neophodna je saglasnost biološkog roditelja za smještaj djeteta u sklonište.

9. Svako sklonište treba da ispunjava osnovne uslove i potrebe svakog korisnika nezavnisno od kapaciteta i vrste skloništa.

8. PRIJEM U SKLONIŠTE

Standard

Kada je u pitanju prijem žrtava trgovine ljudima u sigurne kuće isti mora biti dobrovoljan. Ukoliko su u pitanju maloljetne žrte trgovine ljudima onda se prijem u sigurnu kuću mora izvršiti uz saglasnost roditelja ili zakonskog zastupnika. U svakom slučaju za smještaj djeteta neophodna je dokumentacija nadležnog centra za socijalni rad. Također, u slučaju smještaja stranca žrtve, neophodnu dokumentaciju dostavlja i Službi za poslove strance.

Kriteriji

1. Svi zaposleni u sigurnoj kući moraju biti upoznati sa politikom prijema koja uključuje:

- a) procedure prihvata;
- b) odgovornost pojedinih članova osoblja;
- c) kategoriju korisnika;
- d) maksimalni kapacitet skloništa.

2. Interne procedure skloništa moraju sadržavati:

- a) obrazac prilikom prijema u sklonište;
- b) obrazac o sprovedenim dnevnim aktnivnostima;
- c) obrazac o napuštanju skloništa;
- d) saglasnost za smještaj u sklonište (kada su u pitanju maloljetna lica prilagođen za staratelja);
- e) saglasnost za obavljanje medicinskih intervencija (koje su uključene u primarnu zdravstvenu zaštitu);
- f) saglasnost za obradu ličnih podataka.

3. Prilikom smještaja žrtve u sklonište nadležna institucija koja je je istu smjestila dužna je dostaviti svu neophodnu dokumentaciju u što skorijem roku od trenutka identifikacije, a u cilju što bržeg i adekvatnijeg zbrinjavanja žrtve. Neophodno je zahtjev za smještaj proslijediti skloništu odmah po dobijanju saglasnosti od punoljetne žrtve za smještaj, a za maloljetne odmah nakon procjene da je smještaj u najboljem interesu djeteta. Rješenje o imenovanju staratelja u posebnom slučaju dostaviti odmah ili ovjerenu IZJAVU u kojoj se navodi razlog spriječenosti donošenja odmah i krajnji rok za donošenje Rješenja. U vrijeme COVID pandemije neophodan negativan PSR test za svaki novi smještaj.

4. Prilikom smještaja, neophodno je da sve uključene osobe iz nadležnih institucija i ovlaštene organizacije, odnosno nevladina organizacija odabrana za smještaj, obave zajednički razgovor sa

žrtvom radi njenog upoznavanja s pravima i obavezama boravka u skloništu u cilju prilagođavanja na uslove smještaja i efikasnijeg ukazivanja pomoći.

5. Prije svakog prijema treba se izvršiti preliminarna procjena rizika zasnovana na infomacijama agencija za sprovođenje zakona a u cilju obezbjeđenja sigurnosti žrtava trgovine ljudima te zaposlenih u skloništu. Ovdje se prije svega misli na:

- a) procjenu za osiguranje hitne medicinske pomoći sa psihološkom procjenom stanja žrtve (ukoliko iz procjene psihološkog stanja žrtve proizlazi da ona nije sposobna da se stara o svojim pravima i interesima);
- b) procjenu rizika vezanih za sigurnost;
- c) utvrđivanje dobi žrtve;
- d) utvrđivanje potrebe za smještajem;
- e) obezbjeđivanje pravne pomoći;
- f) procjenu da li će žrtva saradivati s nadležnim institucijama i organizacijama uključenim u direktnu asistenciju žrtvi.

6. U roku od 24 sata od prijema žrtve treba uraditi potpunu procjenu rizika te na osnovu toga uspostaviti plan upravljanja istim. Radi se o pisanim dokumentu koji se redovno ažurira.

7. Izuzetno je važno pojasniti žrtvi da je zbrinuta u sklonište zbog svoje sigurnosti i oporavka.

8. Korisnici usluga moraju biti informisani o svim zdravstvenim i sigurnosnim politikama i procedurama i u potpunosti razumjeti vlastitu odgovornost kako bi se mogla osigurati sigurnost smještaja koji dijele sa ostalim korisnicima.

9. Prilikom prijema treba naročito voditi računa da li je sigurna kuća kapacitirana i spremna podržati potrebe žrtve trgovine ljudima. Individualne potrebe se mogu razlikovati u zavisnosti od mnogih faktora a to može uključivati pol, identitet, da li su žrtve u pravnji porodice, da li u pitanju trudnice, da li osoba ima invaliditet/ specifične zdravstvene probleme, da li postoji problem sa mentalnim zdravljem, da li su u pitanju osobe ovisni o narkotičkim sredstvima ili faktori rizika koji se odnose na to da li su osobe koje se primaju sklone samopovrijeđivanju ili planiranju samoubistva.

10. Za svaku žrtvu trgovine ljudima koja je smještena u sklonište, osoblje treba pripremiti individualni plan rehabilitacije, reintegracije te repatrijacije ukoliko se radi o strancima.

11. Žrtve trgovine ljudima trebaju redovno da dobivaju informacije o uslugama koje im trebaju biti pružene kako bi se na taj način dodatno obezbjedilo da se žrtve osjećaju sigurno.

12. Korisnicima skloništa stranim državljanima moraju biti obezbjeđeni prevodioci.

13. Korisnici imaju pravo da kontaktiraju članove svoje porodice pod uslovom da to neće uticati na psihološku stabilnost korisnika, na njegovu sigurnost kako i sigurnost osoblja. Saglasnost i dogovor u vezi ostvarivanja kontakta kao i osoba sa kojim žrtva planira isti ostvariti osoblje skloništa je dužno dobiti od strane nadležnih organa uključenih u slučaj.

9. HRANA I ODJEĆA

Standard

Svakoj žrtvi trgovine ljudima smještenoj u sigurnu kuću treba biti obezbjeđena ishrana i odgovarajuća odjeća.

Kriteriji

1. Potrebno je osigurati da se žrtvama ponudi hrana u skladu sa njihovim potrebama te da je minimalno jedan od tri obroka u toku dana topli obrok.
2. Hrana uvjek mora biti ispravne kvalitete i unutar trajanja roka.
3. Trudnicama, dojiljama i korisnicima sa posebnim prehrambenim potrebama treba osigurati posebnu hranu. Za korisnike djecu i bebe mora se obezbjediti kvalitetan obrok u skladu sa njihovim uzrastom i potrebama. Za djecu redovni i dodatni obroci se pripremaju, kao i za odrasle čije zdravstveno stanje i potreba zahtjevaju pojačan obrok.
4. Korisnik mora dobiti hranu koja nije u suprotnosti sa njegovom kulturom i religijom.
5. Žrtvama se može dozvoliti da učestvuju u pripremi svojih obroka, pod nadzorom osoblja, te u saradnji sa njima se može pripremati sedmični meni.
6. Kuhinja i terpezarija treba da odgovaraju broju osoba koje se opslužuju.
7. Žrtvama se zasnovano na njihovim potrebama te u zavisnosti od godišnjeg doba mora obezbjediti adekvatna obuća i odjeća, naročito u slučajevima ukoliko korisnici skloništa idu na sud ili kada su u pitanju maloljetne žrtve koje pohađaju školu. Za bebe obezbjediti higijenu, plene kao i ostale potrebštine u skladu sa njihovim uzrastom.

10. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Standard

Sve žrtve trgovine ljudima imaju pravo na adekvatnu medicinsku pomoći i zdravstvenu zaštitu. Tokom svakog novog smještaja u sigurnu kuću, kao jedna od prioritenih aktivnosti provedet će se inicijalni medicinski pregled potencijalne žrtve sa ciljem utvrđivanja zdravstvenog stanja žrtve tokom smještaja i eventualne terapije potrebene za uspješnu rehabilitaciju žrtve tokom boravka u skloništu. Ove procedure su neophodne i radi izbjegavanja pojave moguće epidemije među zaposlenim i ostalim žrtvama smještenim u sklonište. Nevladina organizacija će žrtvama pružiti sve neophodne i raspoložive oblike medicinske pomoći u okviru postojećih kapaciteta ili u saradnji sa medicinskim ustanovama.

Kriteriji

1. Žrtvama trgovine se zdravstvena zaštita osigurava na način utvrđen protokolom o saradnji između nadležnog ministarstva i date nevladine organizacije.
2. Zdravstvena zaštita se mora pružati od samog momenta identifikacije pa sve do reintergracije i resocijalizacije, s obzirom da je psihološko i mentalno zdravlje veoma važno tokom cijelog reintegracijskog procesa.
3. Od samog momenta smještaja tj. prihvata žrtve u sklonište za istu se otvara zdravstveni dosije u koji se ulažu svi zaprimljeni i novoprikupljeni podaci o zdravstvenoj istoriji žrtve. Zaprimljeni podaci odnose se na podatke dobivene od strane drugih aktera koji su učestvovali u identifikaciji žrtve te izvršili njen smještaj u sigurnu kuću. Novoprikupljeni podaci odnose se na one prikupljene tokom boravka žrtve u skloništu. Treba dakle da se evidentira istorija bolesti, trenutno zdravstveno stanje te ostale informacije potrebne za pružanje adekvatne zdravstvene zaštite smještenog lica.
4. Veoma je važno da žrtve trgovine dobiju informacije u vezi svih aktivnosti koje se odnose na zdravstvenu zaštitu te da daju svoj pristanak na tu vrstu pomoći. Naravno, u ovom slučaju postoje izuzetci a to je kada su osobe u teškom zdravstvenom stanju te im je neophodno pružiti pomoć bez njihovog pristanka.
5. Ukoliko se radi o djeci onda se zdravstvena zaštita pruža na osnovu saglasnosti zakonskog staratelja.
6. Osoblje skloništa je odgovorno za kordinaciju potrebnih medicinskih usluga, te je potrebno da se evidentiraju sve posjete ljekara te propisane terapije.
7. Lijekove treba davati pod nadzorom osoblja skloništa te prema uputama ljekara.
8. Sigurna kuća treba da posjeduje osnovne lijekove, te setove za hitnu medicinsku pomoć.
9. Svi dokumenti koji se odnose na izvještaje o zdravstvenom stanju korisnika trebaju biti sastavni dio dosjeda žrtava te je potrebno da se vodi računa o ličnim podacima.
10. Kada je u hitnim slučajevima zdravlje korisnika ugroženo, osoblje sigurne kuće treba obavjestiti hitnu pomoć, te partnere sa kojima radi na pružanju zaštite i pomoći.
11. Neophodno je osigurati da osoblje sigurne kuće koje direktno radi sa žrtvama trgovine ljudima prođe obuku za pružanje hitne medicinske pomoći.
12. Dokumenti i izvještaj o zdravstvenom stanju korisnika trebali bi biti dio ličnog dosjeda svakog korisnika. Izvještaj o statusu korisnika koji se odnosi na HIV/ AIDS i druge polno prenosive bolesti treba čuvati u tajnosti.
13. Ako je korisnik ovisnik o drogama, osoblje skloništa u saradnji sa stručnjacima treba preduzeti sve odgovarajuće mjere za poboljšanje stanja korisnika.

11. SIGURNOST

Standard

Fizička i emocionalna sigurnost žrtava trgovine ljudima je ključna u programu rehabilitacije te u skladu sa tim sigurna kuća mora imati sigurnosne mjere da bi se osigurala sigurnost i dobrobit osoba smještenih u sigurnoj kući i osoblja. Menadžeri sigurnih kuća moraju imati podršku snaga za sproveđenje zakona u aktivnostima zaštite objekta od bilo kakvog upada trgovaca ljudima ili njihovih saradnika te zaštite sigurnosti pojedinog osoblja kada je izvan objekta.

Kriteriji

1. Neophodno je držati lokaciju sigurne kuće povjerljivom.
2. Sigurna kuća mora imati uspostavljene procedure kako bi se osigurala sigurnost osoblja. Procedure se trebaju odnositi na: posjetioce, prijave svakog posjetioca, korištenje društvenih medija, komunikacija sa pojedincima izvan objekta, procedure vezano za ulazak i izlazak iz skloništa. Kada je u pitanju ulazak i izlazak iz skloništa mora postojati potpisana izjava žrtve.
3. Žrtve i osoblje moraju upoznati sa pravilima i procedurama koje se odnose na sigurnost prostora u kojem se nalaze.
4. Kako bi se spriječio neželjeni ulazak u sklonište isto treba da bude pokriveno 24 satnim video nadzorom, te da bude fizički obezbjeđeno bilo od strane agencija koje se bave poslovima zaštite (ukoliko za ovu namjenu postoje obezbjeđena finansijska sredstva) bilo od strane osoblja/ zaštitara zaposlenog u skloništu a koje mora imati certifikat za obavljanje te vrste poslova. Zaštita se može obezbediti i na osnovu potписанog protokola o saradnji sa Ministarstvima unutrašnjih poslova na čijoj teritorijalnoj nadležnosti je smještena sigurna kuća. Ova vrsta zaštite se obezbjeđuje na način da na osnovu sigurnosne prijetnje po osoblje i žrtve smještene u skloništu na osnovu poziva policija izlazi na teren u najkraćem mogućem roku.
5. Sklonište mora obvezbediti sigurne brave na vratima te prozorima koje se mogu zaključavati.
6. Moraju postojati procedure za brzu reakciju u vanrednim situacijama, te osoblje mora biti upoznato sa istim.
7. U bilo kojem trenutku tokom boravka žrtve u sigurnoj kući, uslijed uticaja raznih faktora može doći do ugrožavanja njene fizičke ili psihičke sigurnosti, što može rezultirati potrebom premještanja žrtve na drugu lokaciju, najčešće u drugu sigurnu kuću kojim rukovodi nevladina organizacija ovlaštena za smještaj i zbrinjavanje žrtava trgovine ljudima u BiH.
8. Mora postojati povjerljivost i obezbjeđena pratnja od strane policijske agencije za žrtve i osoblje u slučaju eventualnih medicinskih tretmana van skloništa te drugih aktivnosti koje se ne mogu obavljati unutar skloništa.
9. Potrebno je održavati redovne sastanke sa policijom radi razgovora o sigurnosnim pitanjima.
10. Učiniti policiji dostupnim mape rasporeda u skloništu.
11. Neophodno je obezbediti protivpožarnu prevenciju i redovne kontrole sistema za protupožarnu zaštitu.

12. PSIHOSOCIJALNA PODRŠKA

Standard

Identifikacija potreba žrtava za psihosocijalnom podrškom je fundamentalna a podrška tokom boravka žrtve u skloništu treba biti pružena kontinuirano.

Kriteriji

1. Profesionalna psihosocijalna podrška treba biti dostupna žrtvama trgovine ljudima u skladu sa njihovim individualnim potrebama.
2. Osoblje treba organizovati vremenske okvire za pružanje psihosocijalne podrške u saradnji sa profesionalcima koji pružaju tu vrstu pomoći.
3. Sve usluge trebaju biti zavedene u dosije žrtve u skladu sa profesionalnim standardima i pravnim normama koje su na snazi.

13. AKTIVNOSTI

Standard

Korisnici bi trebali biti uključeni u različite aktivnosti u svrhu rehabilitacije i rekreativne aktivnosti.

Kriteriji

1. Korisnicima se u ustanovi treba omogućiti radno-okupacionu terapiju i/ili angažman a u skladu sa njihovim psihofizičkim i stručnim sposobnostima i mogućnostima skloništa u kojem borave.
2. Osoblje sigurne kuće treba ohrabriti svakog korisnika da učestvuje u njemu individualno ili grupno organizovanim aktivnostima.
3. Korisnicima treba dostaviti materijal za planiranje rekreativnih aktivnosti unutar ili izvan skloništa.
4. Korisnici bi trebali imati pristup novinama, knjigama i časopisima.
5. Visokorizični korisnici trebali bi moći izlaziti vani najmanje dva sata dnevno i provoditi aktivnosti izvan skloništa kad je to moguće i potrebno u skladu sa budžetom skloništa i sigurnosnim pitanjima.
6. Djeci treba osigurati prostor za rekreativne igre, lektiru i odgovarajući TV program.
7. Sve sprovedene aktivnosti treba osigurati za svaki slučaj pojedinačno.

14. DISCIPLINA I PONAŠANJE KORISNIKA

Standard

Prava i obaveze u sigurnoj kući trebaju biti definisani za korisnike i moraju biti jasno istaknuta na vidljivom mjestu u skloništu. Svi korisnici trebaju poštovati pravila ponašanja. Osoblje skloništa treba da u određenim okolnostima prema korisniku preduzme disciplinske mjere na osnovu pravila i propisa skloništa.

Kriteriji

1. Svako sklonište mora imati jedinstvene procedure za disciplinske mjere i sankcije.
2. Disciplinske mjere treba odrediti:
 - a) Prema starosti korisnika;
 - b) Prema fizičkim i emocionalnim uslovima korisnika.
3. Za svaki incident koji je izazvao korisnik, treba im pružiti priliku da svoje razloge iznesu osobljvu koje je zaduženo za njihov nadzor, ljekaru, predstavniku centra za socijalni rad, policiji itd.
4. Intervencija je dozvoljena samo kada pojedinci ne poštuju pravila i u cilju sprečavanja korisnika da drugim korisnicima i njihovim skrbnicima nanose štetu.

15. PRIPREMA PLANA REHABILITACIJE

Standard

Svaki korisnik mora imati individualni plan rehabilitacije u kojem su dokumentovane usluge potrebne za njegovu potpunu reintegraciju. Individualni plan rehabilitacije je plan koji se priprema u svrhu organizacije rehabilitacije žrtve kako bi njen boravak u sigurnoj kući bio što kraći i što djelotvornije iskorišten u svrhu priprema za povratak u društvenu zajednicu, te kvalitetniji i sigurniji život nakon izlaska iz sigurne kuće.

Kriteriji

1. Plan rehabilitacije sačinjava stručni tim neposredno po smještanju žrtve u sigurnu kuću/ sklonište.
2. Korisnike treba ohrabriti da sudjeluju u izradi plana i odlučivanju o različitim dijelovima ovog plana.
3. Usluge navedene u planu rehabilitacije pojedinačnog korisnika zavisiće od neposredne potrebe korisnika i resursa dostupnih u zajednici i u skloništu.

4. Planovi rehabilitacije trebaju obuhvaćati i sadržavati sve usluge potrebne za potpuni oporavak i reintegracija korisnika.

5. Svaki pojedinačni plan rehabilitacije treba da sadrži i dokumentuje:

- a) opšte informacije o korisniku;
- b) ciljevi i pokazatelji dostizanja ovih ciljeva, uključujući rokove i očekivani rezultati;
- c) usluge koje je korisnik preporučio i koje prima postići ciljeve;
- d) određeni detalji o tome kako i kome će biti potrebne usluge;
- e) kontakt korisnika i porodice;
- f) nivo rizika korisnika;
- g) zdravstvena istorija korisnika;
- h) plan praćenja napretka korisnika.

6. Planove rehabilitacije treba periodično pregledavati, odnosno potrebno je pratiti odvijaju li se aktivnosti u pravcu postizanja postavljenog cilja.

7. U cilju osiguranja što kvalitetnije rehabilitacije žrtve, tokom njenog boravka u sigurnoj kući neophodno je ostvariti i održavati kontinuiranu saradnju i razmjenu podataka sa nadležnim institucijama, posebno kada se radi o djetetu žrtvi.

16. OBRAZOVANJE

Standard

Obrazovanje je pojedinačno pravo svake osobe, a samim tim i pravo žrtve trgovine ljudima odnosno korisnika.

Kriteriji

1. Svakom korisniku i njihovoј djeci u skladu sa entitetskim, kantonalnim i/ili zakonom Brčko distrikta zagarantovan je pristup obrazovanju.

2. Za sve korisnike i njihovu djecu treba pripremiti plan obrazovanja na osnovu utvrđenih potreba.

3. Za korisnike i njihovu djecu koja imaju priliku da nastave svoje redovno školovanje, trebalo bi osigurati da oni to učine a na način koji je u najboljem interesu korisnika/ djeteta.

4. Korisnicima i njihovoј djeci koja su napustila formalno školovanje na godinu dana ili više, treba omogućiti da pohađaju neformalnu nastavu zasnovanu na različitim školskim predmetima.

5. Korisnici i njihova djeca koja su rizična trebaju biti u mogućnosti pohađati nastavu u skloništu. Kada se nivo rizika smanji, trebali bi imati priliku pohađati formalne i neformalne časove.

6. Korisnicima i njihovoj nepismenoj djeci treba omogućiti sudjelovanje u programima opismenjavanja.
7. Korisnicima i njihovoj djeci treba pružiti odgovarajući školski materijal.
8. Napredak korisnika i njihove djece u školi trebali bi nadzirati voditelji slučajeva unutar i izvan skloništa, kako bi se utvrdile poteškoće s kojima se korisnici mogu susresti u školi i poduzele mjere da ih spriječe.
9. Kada školovanje nije moguće, korisnicima treba osigurati odgovarajuće osnovne programe obrazovanja.
10. Ukoliko su u pitanju stranci žrtve trgovine ljudima njima se treba posvetiti posebna pažnja naročito u slučajevima ukoliko postoji namjera njihovog ostanka koja se ogleda u činjenici da će svjedočiti protiv trgovaca ljudima.

17. PRAVNA PODRŠKA

Standard

Korisnike treba upoznati sa pravima koja su im zakonima garantovana te im pružiti profesionalne usluge pravne struke kako bi se osiguralo da mogu iskoristiti svoja prava. Korisnicima će se pružiti informacije i obavijesti o relevantnim sudskim i upravnim postupcima s ciljem osiguravanja pravne pomoći, kao i njihovom statusu ukoliko se radi o žrtvama trgovine ljudima strancima.

Kriteriji

1. Korisniku treba osigurati prevodioca na njegov maternji jezik ili jezik koji on dobro razumije.
2. Svaki korisnik ima pravo na pravnu podršku nadležnih institucija.
3. Korisnika treba svaki put u potpunosti obavijestiti o nesvjedočenju i lažnom svjedočenju kako bi mu se omogućilo da doneše jasnu odluku.
4. Korisnicima se moraju ponuditi posebna savjetovanja prije, tokom i nakon sudskog postupka.
5. Svakom korisniku koji pristane svjedočiti protiv trgovaca ljudima na suđu mora kroz cijeli postupak pomagati pravni zastupnik.
6. Kada je korisnik dijete, tokom sudskog postupka treba biti prisutan i voditelj slučaja iz centra za socijalni rad.
7. Korisnicima treba pružiti pomoći u dobijanju novčane naknade za izgubljene zarade, kao i za materijalnu i nematerijalnu štetu pretrpljenu tokom trgovine ljudima.

8. Korisnicima treba pružiti pravno savjetovanje i usluge za ostale pravne probleme koje mogu imati, a koji nisu povezani sa krivičnim postupkom protiv njihovih trgovaca ljudima (tj. skrbništvo nad djecom, razvod itd).

9. Stranim žrtvama trgovine ljudima smještenim u sklonište pružiti informacije o njihovom statusu te o mogućnostima i načinu dobivanja privremenog boravka ukoliko sarađuju sa nadležnim organima radi istrage u otkrivanju i procesuiranju krivičnog djela trgovine ljudima.

18. DOSIJE KORISNIKA

Standard

Svaka sigurna kuća sklonište mora imati dosije svakog korisnika, jer je vrlo važno prikupiti informacije o svakom korisniku koji boravi u sigurnoj kući.

Kriteriji

1. Svaki korisnik mora imati pojedinačni dosije korisnika. Dosije treba podijeliti u različite odjeljke.
2. Korisnici moraju biti obaviješteni o postojanju njihovog dosjea i treba im biti omogućen pristup tom dosjeu. Djeca korisnici će imati pravo pristupa svom dosjeu nakon navršene 18. godine života.
3. Dosije korisnika, uključujući opšte informacije o korisniku i plan njege može se podijeliti s pružateljima usluga koji su uključeni u rad sa korisnikom radi ažuriranja i uključivanja bilo kojih dodatnih relevantnih informacija.
4. Svaka informacija koja se smatra rizičnom za korisnike i osoblje pružatelja usluga treba se čuvati odvojeno, s ograničenim pristupom.
5. Dosije korisnika treba držati u zaključanim metalnim ormarima.

19. PRIPREME ZA OTPUST IZ SKLONIŠTA

Standard

Otpust korisnika iz skloništa treba obaviti uz njegov pristanak. Žrtva može izraziti želju da trajno napusti sklonište u toku rehabilitacije, što treba biti ispoštovano u skladu sa zakonskim uslovima. U tom slučaju važno je upoznati žrtvu da odlaskom iz sigurne kuće odriče se prava na zbrinjavanje i ostale

vidove pomoći koji joj zakonski pripadaju kao žrtvi trgovine ljudima.

Kriteriji

1. Osoblje skloništa treba da sarađuje sa agencijama za provođenje zakona kako bi se pripremili za odlazak korisnika iz skloništa.
2. U svrhu rehabilitacije i osnaživanja korisnika, dužina boravka u skloništu treba biti određena na osnovu potreba i okolnosti korisnika.
3. Korisnik se može prebaciti iz jednog skloništa u drugo.
4. Punoljetna BiH žrtva može napustiti sigurnu kuću bez pravnje nakon što su o njenom odlasku obavještene sve nadležne institucije, pod uslovom da je njen boravište poznato policiji i tužilaštvu u slučaju potrebe davanje iskaza u sudskom postupku.
5. Maloljetna BiH žrtva može napustiti sklonište samo na pismeni zahtjev i u prisustvu zakonskog zastupnika.
6. Žrtva trgovine s odobrenim privremenim boravkom može, uz potpisano izjavu da na vlastitu odgovornost napušta smještaj u skloništu, napustiti smještaj u skloništu uz predočenje prijave adrese boravišta.
7. Korisnik može sa sobom ponijeti kopije svih ličnih evidencija, uključujući zdravstvene, psihološke, fizičke, informacije o obrazovanju i rehabilitaciji.
8. Korisnicima treba omogućiti da uzmu sve lične predmete, uključujući odjeću.

20. REPATRIJACIJA STRANACA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Standard

U skladu sa pozitivnim pravnim propisima na snazi u Bosni i Hercegovini svi stranci žrtve trgovine ljudima imaju pravo na dobrovoljni povratak u zemlju porijekla.

Kriteriji

1. Korisnik skloništa se upoznaje sa mogućnostima povratka u svoju matičnu zemlju/ zemlju uobičajenog boravka.
2. Povratak mora biti dobrovoljan, siguran i dostojanstven.
3. Tokom cjelokupnog procesa repatrijacije, izuzetno je važno da voditelj slučaja informira žrtvu o provođenju svih planiranih aktivnosti, a u cilju održavanja osjećaja sigurnosti i povjerenja u procesu, i

kao nužan preduslov nastavku rehabilitacije i resocijalizacije po povratku u zemlju porijekla/ uobičajenog boravka. Kornicima se dakle moraju pružiti tačne i objektivne informacije o procesu povratka, dostupnoj pomoći i situaciji u zemlji porijekla/ uobičajenog boravka, uključujući opšte i posebne rizike sa kojima se mogu suočiti.

4. Pripremu povratka provodi Služba za poslove sa strancima u saradnji sa nevladinom organizacijom gdje je smještena žrtva trgovine ljudima kao i drugim nadležnim institucijama.

5. Priprema povratka se vrši u skladu sa procedurama povratka žrtava trgovine ljudima a nakon što se ispune svi zakonom propisani uslovi za isti.